ԲԻՒՐԱԿՆ

ԼՐԱԳԻՐ

ԳԻՏԱԿԱՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 120 16|28 ՅՈՒՆԻՍ 1887

1. Բիւրակն առ այժմ ամիսը երկու անգամ կը հրատարակուի։ — **2.** Տարեկան գինն է ամեն տեղւոյ համար $2^1/_4$ արծաթ մէկիս, թղթատարութեան ծախքը մեր վրայ ըլլալով։ — **3.** Հեռէ կը ծախուի հատը 2 դահեկան։ — **4.** Բաժանորդ գրուիլ ուզողներ դիմելու են կամ իրենց հասցէն ղրկելու են առ խմբագիրն ի Թռատուն Փարիզու Ցակոբեան խան թիւ 13,14։ — **5.** Բիւրակնի վերաբերեալ ամենայն գրութիւնք եւ բաժանորդական վճարումնք պէտք է ուղղել առ խմբագիրն։ — **6.** Անվճար նամակ կամ ո եւ է, գրութիւնք չընդունուիր։ **7.** Տասն օրինակի համար բաժանորդ գտնողին մէկ օրինակ ձրի կը տրուին։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Բիւրակն։ — Առաջին բաներն։ — Մեծն Ա-ղեքսանդր։ — Ս. Մատեան եւ բանաստեղծ։ — Ձաքէոս Մարքապես։ — Միաստուածեան գաղափարի հնութիւնն։ — Պ. Դալանճարեանց եւ Ազգ. խառն ժողովն։ — Նամակ Խարբերդէն։ — Քաղաքական. — Ցանկ։

ԲԻՒՐԱԿՆ

Բիւրակն ներկայիս կ'առարկէ զիւր հինգերորդ տարեշրջան եւ եթէ Տէր կամեսցի յաջորդ Յունուար սկսեալ թեւակոխէ ի վեցերորդ տարեշրջան։ Պարտ կը համարիմք այսու առթիւ յայտնել մեր խորին շնորհակալութիւնը այն ամեն ընթերցասէր ազնիւ Բարեկամաց որք ի սկզբան անտի նպաստամատոյց եւ քաջալերը հանդիսացած են ի ծաւալումն գործոյս։

«Բիւրանիոյ Նահանգային ժողով»ն իւր վերջին տարեկան նիստերէն միոյն մէջ մասնաւոր նկատողութեան առնուլ զԲիւրակն առաւել օգտակար հանդիսացնելու եւ նորա բաժանորդագոյ թիւն աւելցնելու խնդիրն, որպէս տեսանուելոյս նաեւ Ժողովոյ ատենագրութեան մէջ, յատկապէս մասնախմբութ մը կազմեց որպէս զի այն նպատակին իրագործման համար հարկ եղած միջոցներն ի գործ դնէ։ Մասնախմբութեան իւր առաջին գործերէն մին համարեցաւ նախ այն նպատակը բացատրել յատուկ շրջաբերական գիր մը պատրաստել եւ զայն յուղարկել առ ամենայն բաժանորդս եւ առ բարեկամս Բարեկամս հրատիրելու զինուած իւրեանց կանխիկ քաջալերելու զգործն։ Յատկապէս կը խնդրենք մեր այն բաժանորդներէն որք պիտի ընդունին զայն՝ մասնաւոր նկատողութեան առնուլ խնդիրն եւ չզլանալ որ եւ է կանիք զոր կարող են ի գործ դնել այնպիսի աշխատութեան մը համար այր միակ նպատակն է ճշմարիտ օգուտ ընծայել հանուր ազգին։

ԱՌԱՋԻՆ ԲԱՆԵՐՆ

Աչխարհիս մէջ ոչինչ աւելի կարեւոր է քան դիւրըմբռնութիւն։ Ամենէն առաջ առաջին բաներն կատարելն կենսական նշանակութիւն ունին մարդկային կեանքի մէջ։ Բազմաց կեանքի մէջ ըմբռնումի հակամիտութիւն մը կայ փոխել զայս կարգ եւ չհասկնալ կատարել նախ երկրորդ եւ երրորդ բաները։ Մատթէոսի Աւետարանին մէջ կան քանի մը առաջին բաներ զոր Տէրն մեզ կը թելադրէ եւ կատարել կը պատուիրէ, որոց եթէ դարձնենք մեր ուշ կարի օգտակար դարձ մը ըրած կը լինինք։ Յառաջ բերելիք զանազանք այն կարգաւ սրամիտ ընկեր ուսոյց զանազանք։

«Նախ հաշտեսց ընդ եղբօր քումմ» Մեզմէ դառնագոյն պատուիրերէն մին այն է որ եղբայր եղբօր դէմ եւ ընկեր ու բարեկամ միմեանց դէմ հանած է։ Մեզ զմիմեանս ջնասած՝ եւ միմեանց դէմ յանցանք գործած ենք։ Աչխարհ լի է դառնութեամբ եւ անհանգստութեամբ։ Նոքա որ երբեմն կը քայլէին սիրով եւ ընկերակցութեամբ կ'ատանան եւ կ'օտարանան ի միմեանց։ Օրհնեալ Տէրն մեզ յաշխարհ եկաւ հաշտեցնելու զմարդիկ որպէս Աստուծոյ՝ նոյնպէս եւ միմեանց հետ։ Իւր ուսուցանելուն կը տեսնենք թէ փոյթ ունէր խաղաղութիւն հաստատել որչափ Աստուծոյ եւ մարդոց միջեւ նոյնչափ ալ մարդոց մէջ։ Աւետարանի գործն մէջ, որ է հաշտեցնել զմարդիկ Աստուծոյ հետ, մեր հանդիպած մեծագոյն դժուարութեանց մին այն է որ մարդիկ սկսեր են կռիւներ ունին միմեանց հետ։ Անհանգստութիւնն նեխեալ կը մնայ իւրաքանչիւր սրտի մէջ, եւ կամ թէ մեկուն միտքն ըրած են, եւ դժկամակ են հաստատեալ կամ հաշտութիւն ընել։ Այս վերջին պարագային մէջ հպարտութիւն է որ կիշխէ, եւ դժկամակութիւն կայ յանցանքը ճանաչելու, կամ եթէ յանցանք չկայ, բայց սին կը կարծէ թէ իրեն դէմ յանցանք գործած է, դժկամակութիւն կայ վերնատունէ զայն եղբայրը եւ հաշտութիւն պահանջելու։ Յիսուս պարզապէս ուսոյց թէ ոչ մի երկրպագութիւն Աստուծոյ ընդունելի է, եթէ փոյթ տարածած չէ մարդկային յարաբերութեանց։ Աստուծոյ սեղանին վրայ բերուած ընծայներ պիտի չընդունուին եթէ մեր սրտից մէջ առ մեր եղբարս անհաշտ դատաւոր կայ կամ եթէ մեր կողմէն ուղղելի բան մը կայ։ «Թող զպատարագդ առաջի սեղանոյն, երթ նախ հաշտեաց ընդ եղբօր քումմ, եւ ապա եկեալ մատուսցիր զպատարագդ քո։» Զոհ մատուցանողին ներկած գործն այն է պահել իւր եղբօր հետ հաշտութիւն եւ ապա չարունակել դիւր երկրպագութիւն։ Հայրն մեր չհամիր մեզմէ բարեկամութիւն ընդունիլ եթէ նմանօրինակ բարեկամութիւն մը չենք ընծայեր մեր եղբօր, չուզեր մեր ձեռքէն ծառայութիւն մը ընդունիլ եթէ կը մերժենք կատարել ծառայութիւն մը զոր պարտական ենք կատարել ու եւ է մարդոյ։ Վանդի «եթէ չեք սիրեր մեր եղբայրն զոր կը տեսնեք ինչպէս պիտի կրնաք սիրել զԱստուած զոր տեսած չեք։»

Ինչպէս իւրայ սրմանին կը տանի այս վերջ, եւ կը պարզէ մարդկային

սիրտը։ Մեր ընկերն մեր անձին պէս սիրելնոյնքան մտան է ապդատութեան յաւիտենական օրինաց ուրչափ բոլոր սրտիւ գԱստուած սիրելն։ Ճշմարիտ է թէ նախ պէտք է մեր սրտերն Աստուծոյ հետ հաշտուին որպէս զի ընդհք ունենանք հաշտուելու այն մարդոյ հետ զոր վշտացուցած ենք։ Բայց չենք կարող համարել թէ Աստուծոյ հետ հաշտուած ենք եւ յաւակնել ծառայութիւն ընել նմա ընծայներով կամ երկրպագութեամբ, մինչեւ որ մարդոյ հետ ունեցած մեր դժնն չուղղենք։ «Ինձ ծառայութիւն մի ընել» կըսէ Աստուած «մինչեւ որ սիրոյ, ներողութեան եւ հաշտութեան ծառայութիւնն չընես եղբօրդ։» Ո՛ բարութիւն» կը դոչէ Նահկերեան, «Ո՛ անչափ սէր առ մարդ։» Իրեն տալուելու պատրաստ չըլլալ ծանօթ, ուսն այն սիրոյն զոր պարտիմք ցոյց տալ առ ընկերն մեր։ «Ինձ նուիրուած ծառայութիւնն» կըսէ նա, «թող ընդմիջի, որ քու սէրդ չպատնաիսի։» «Աւելի խորին աստուածութիւն մ'է այս» կըսէ Մորիսըն, «Աստուծոյ ծառայելն մեր ընկերն մեր անձին պէս սիրելն է։» կամ թէ այլ բանիւ Տեառն մերոյ ուսուցածն սա է թէ մեր Աստուծոյն բերելու առաջին ընդունելի պատարագնէ հաշտուիլ մեր եղբօր հետ։ Սխալ չհասկնանք։ Աստուած չըսեր թէ ինքն զմեզ ընդունել եւ մեր մեղքերն ներելէն յառաջ մենք պէտք է որ մեր կռիւներն կարգադրեմք եւ մեր դժնած ղկանայ հաստատումն ընեմք, եւ արդեամբ վնասուիմք մեր եղբայրն եւ հաշտուիմք անոր հետ, այլ թէ եթէ ընդունիմք իւր հաշտեցեալ սէրն, յայնժամ որ եւ է տեսակ ծառայութիւն մը ընենք յառաջ պէտք է սկըսիմք մեր ընկերոյ հետ ունեցած մեր տանչտութիւններն ուղիլ վիճակի մէջ դնել։ Այս է Աստուծոյ համար կատարելու մեր առաջին գործն։ Մեր ընդունած ղրկանոյ համար ներողութիւն կամ մեր կատարած սխալներն ու վնասներն ուղղելու դիտաւորութիւն մը մեր սրտից մէջ դնելու եւ խոկալն ի գործ դնելու համ իրապէս, եթէ կը փափաքիմք ճշմարիտ երկրպագուք լինել։

Առաջին բաներն նախ։ «Նախ հաշտեայ ընդ եղբօր քումմ եւ ապա եկեալ մատուսջիր ղպատարագդ քո։» «Լրումն օրինաց սէր է,». Աստուծոյ փրկութիւնը ի ցոյց կուգայ յաւիտենական արդարութեան գործերով։ Մեք փըրկեալ չենք օրինաց գործերովն», բայց եթէ փրկեալ եմք «հոգւոյն պատուղը, որ է սէր» պիտի բողբոջի մեր կենաց մէջ, եւ օրէնքը պիտի լրանայ ի մեզ որ «մարմնով չենք քալեր հապա հոգւով»։ «դիտեմք թէ մահէն կեանքի փոխուեցանք, որովհետեւ կը սիրենք եղբայրները։ Այն որ իր եղբայրը չսիրեր մահուան մէջ է։ Աստ դիտենք թէ Աստուած մեզ կը սիրէ, քանզի իր կեանքը դրաւ մեզ համար եւ մենք ալ պէտք է որ մեր կեանքը դնենք մեր եղբարց համար։

Մի խօսիր ո եւ է մեկու մը այնպիսի խօսք զոր չես ուզեր դուս անկէ լսել։

Լսեցուր քու հակառակորդդ ուղիղ տրամաբանութեամբ ու չէ թէ աղաղակներով։

Զսպէ ցասումդ՝ մի խօսիր նախատանօք որ վերջը չզղջաս։

ՄԵԾՆ Ա.ԼԵՔՍԱՆԴՐ

(Շարունակութիւն տես թիւ 119)

—

Մարդիկը յուսահատական ջանքեր կը-նէին պաշտպանել վիւրեանոց գործեր, բայց ամենն ի զուր։ Ոմանք կը ստպանուէին նետիւք եւ դեղարկամբք, ոմանք կայրէին, եւ այլք, խառնաչփոթութեան մէջ կը տապալէին ի ծով։ Հուսկ ուրեմն, բանակը հարկադրեցաւ յետս ընկրկել։ Եւ Թողուլ լափլիզոզ բոցերուն զամեն ինչ որ կրնայէր էր իւրեանց բարձրացուցած անհուն չինուածոյն մէջ։

Սակաւ ինչ յետոյ ծովը խակ եկաւ օգնել Տիւրացւոց։ Փոթորիկ մը եղաւ, եւ իրը հետեւանք սորա ծովուն խորերէն ահագին ալիքներ բախեցին պչինուածն եւ անոր մեծ մասն առին տարին։ Ալեկոծեալ ծովուն աղդեցութիւնը ամենէն ահագին եւ հաստատուն չինուածոց վրայ, երբ սոքա կատարելապէս ենթարկեալ են նորա ուժին, զայն չեն նողներու երեւակայածէն չատ աւելի մեծ է։ Ամենէն վիթխարի քարերն կը տարուին, ամենէն զօրաւոր հեղուսումներն կը քայքայուին, եւ ամենէն ամուր եւ հաստատուն թումբերն կը կործանին եւ ջուրերէն կը տարուին։ Վերոյիշեալ պարագային մէջ, քանի մը ժամու մէջ բազում ամսոց գործն աւերեցաւ, մինչ Ալեքսանդրի բանակն եղերքէն կը նայէր, ահաբեկութեամբ հանդիսատես լինելով նորա քայքայմանց։

Երբ փոթորիկը անցաւ, եւ յուսահատութեան ու վշտի առաջին ցնցումը անհետացեր էր մարդոց մոքերէն, Ալեքսանդր պատրաստուեցաւ նոր եռանդեամբ եւ աշխուժիւ վերսկսիլ գործը։ Զօրքերն սկսան նորոգել թումբը եւ լայնցնել զայն, այնպէս որ աւելի զօրաւոր լինի եւ կարենայ աւելի մարդ ընդունիլ։ Ամբողջ ծառեր քաշեցին անոր եղերքը, եւ ընկղմեցին զանունք, ճիւղերով հանդերձ, մինչ ի յատակն, անդ տեսակ մը գետին յօրինելու համար, որպէս զի քարերն կաւին մէջ ընկղմելէն արգելուին։ Շինեցին նոր աշտարակներ եւ մեքենայներ, պատելով զայնս թարմ մորթերով. որպէս զի դիմանան հրոյ. եւ այսպիսեաւ դարձեալ չուտով սկսան յառաջանալ եւ տասիհան առ տասիհան մերձենալ քաղաքին յառաջմանէ աւելի սպառնական եւ ահեղ կերպիւ։

Ալեքսանդր տեսնելով թէ իւր ջանքերն մեծապէս կը խափանուին Տիւրացւոց նաւերէն, որոնց ինքն ալ իրեն համար նաւատորմիղ մը հատաքել եւ պինել։ Զայս ըրաւ ի Սիդոն, որ Տիւրոսի հիւսիսային կողմն անկէ տակաւ ինչ հեռի աւան մ'էր։ Ինքն անձամբ մտաւ այս նաւատորմիղին մէջ, եւ անով եկաւ Տիւրական ջուրերն։ Այս նաւատորմիղով ուներայ այլ եւ այլ յաջողութիւններ։ Նաւուց չափերն չղթայից միմեանց հետ, երկու երկու, տակաւ ինչ անջատ իրարմէ, միջանկեալ միջոցը ծածկելով տախտակամածիւ մը, յորում զինուորք կրնային կանգնել կռուելու։ Այս տախտակամածին վրայ կառուցին նաեւ մեքենայներ քաղաքին վրայ յարձակելու համար։ Մեքենայք այլ եւ այլ տեսակ էին։ Կար բախող խոյն կոչուած մեքենայն, որ էր երկար եւ չատ ծանր վայտեայ գերան մը երկաթեայ կամ պղնձեայ գլխով։ Այս գերան մէջտեղէն կախուած էր չղթայով մը, այնպէս որ կրնար ետ եւ յառաջ որորուիլ զինուորներէն, ամեն անգամ իւր գլուխը բախելով պարսպին, որոյ միջոցաւ երբեմն պարիսպը չուտով կը վլէր։ Ուներին նաեւ մեքենայներ նետելու համար մեծ քարեր կամ վայտեայ գերաններ։

Ալեքսանդրի երկեակ ցեղակից զօրավարներն չատ լաւ կը ծառայէին ցորչափ ջուրն հանդարտ լինէր, բայց մերթ, երբ հանդիպէին ալեկոծութեան, ալիքներն այնպէս կը սարսէին եւ կը ցնցէին զանոնք որ տախտակամածներն կը քայքայուէին եւ զինուորներն կընկղմէին ծովուն մէջ։ Այսպէս անակնկալ եւ ահագին դժուարութիւններ կելնէին չարունակ։ Սակայն Ալեքսանդր անոնց ամենուն մէջ յարատեւեց։ Տիւրացիք գտնելով որ առաւել քան զառաւել նեղը կիյնան, եւ տեսնե-

լով թէ վերահաս վտանգներն օր քան զօր առաւել ահարկու կը լինին, վերջապէս որոշեցին բաղմաթիւ կիներ եւ մանկտի ղրկել ի կարթագինէ որ Սիրիկէի մէջ մեծ վաճառականական քաղաք մ՚է։ Որոշած էին չհնազանդիլ Սղեքսանդրի, բայց իւրեանց ընդդիմութիւն չարաւնահել մինչ ցվերջին ծայրն։ Եւ որովհետեւ պաշարման մը վերջին տեսարաններն, մանաւորապար եթէ վերջապէս յարձակմամբ առնուի քաղաքն, աննկարագրելի կերպիւ ահռելի են, վախճանեցան պիւրեանց կիներ, աղջիկներ եւ անօգնական մանկիկներ զոյնս տեսնելէ վրկել։

Մի եւ նոյն առենն, մինչ պաշարումը կը չարաւնակուէր, երիտ կողմանք առաւել քան զառաւել կը զայրանային ընդդիմամիւանց։ Երկուսանեք բռնաւած դերեաց հետ կը վարուէին առաւել քան զառաւելանգթութեամբ, իւրաքանչիւր կողմ խորհելով թէ միայն վոխարէնն կը հատուցանէ միւս կողման յոռեգոյն թշնամութեանց։ Մահեղծնացիք հեաղհեաղ կը մերձենային։ Տարարաղդ քաղաքին պաշարի աղբիւրներն ասոլման առ ասոլման կը կարուէին, եւ իր զօրութիւնն կըսպառէր։ Մեքենայք դամ քան զդամ կը մերձենային պարսպաց, մինչեւ որ ուղղակի ղիւրեանց հարուածներ կուտային նոցա, եւ ճեղքուածներ կսկսէին բացուիլ։ Վերջապէս տեսնուեցաւ որ հարաւային կողմն մէկ մեծ ճեղքուած մը «զօրծնական» է, որպէս կը կոչեն զայն։ Սղեքսանդր սկսաւ պատրաստուիլ վերջնական յարձակման համար, եւ Տիւրացիք իրենց առջեւ տեսան յարձակմամբ առնուելու սոսկալի երեւոյթը։

Տակաւին չէին ուզեր հնազանդիլ։ Հընազադութիւնը այժմ սակաւ ինչ օգուտ ունէր միայն, թէպէտ կրնար տեսարանին վերջին սոսկմանց մի քանիէն փրկել զանոնք։ Սղեքսանդր ատատկապէս դառնացած էր այն երկար ընդդիմութեան պատճառաւ զոր Տիւրացիք ըրած էին։ Հաւանօրէն նոքա այժմ չէին կարող խուսափիլ կործանումէ. բայց թերեւս կարող էին տրդելուլ կործանման այն զարհուրագին ձեւն որով սիրտ հատնէր իրենց վրայ, երբ երեսուն հազար մղեցին եւ կատաղի պինդուրք իրենց պատըսպաց ճեղքուածներու միջէն մանէին քաղաքը առնելու համար։

Այն ճեղքուած ընդ որ կուզէր Սղեքսանդր մտնել հարաւային կողմն էր։ Կարգ մը նաւեր պատրաստեց, անոնց վրայ սանտատանածներ բարձրացնելով պնդալիսի կերպիւ իւրք որ, երբ մտեննան պատըսպաց, վար ձգուին եւ կռվին տեսակ մը կամուրջ որոյ վրայէն պինդուրք կարող լինին անցնիլ պարսպաց բեկեալ կատներուն եւ անոի վեր ելնել ճեղքուածքին միջէն։

Ծրագիրը յաջողեցաւ։ Նաւք յառաջացան առաջադրեալ ցամաքն ելնելու վայրը։ Կամուրջք վար ձգուեցան։ Զինուորք խուռնեցան անոնց վրայ մինչեւ պատըսպաց սատրաը։ Ճեղքուածքին միջէն մագլցելով ելան դէպ ի վեր մարտկոցներուն, թէպէտ Տիւրացիք խուռնեցան անդրքին վրայ եւ ըրին ամենատատակ ընդդիմութիւն։ Հարիւրաւորք սպանուեցան դեղարդներով, նետիւք եւ քարերով, եւ նոցա մարմինք թաւալեցան ի ծով։ Այլք, ուշադրութիւն չընծայելով ամենեւին իւրեանց անկեալ ընկերաց, եւ իւրեանց կատաղութեան ու մղեդնութեան սոսկալի դէպքիններովն խեղդելով կոխատելոց եւ ոգեւորաց ահռելի ճիչերն մեծ ճգամբ ի վեր ելան խորտակեալ պարսպէն մինչեւ որ հասան վերի մարտկոցներուն։ Ցայնժամ անհուն ամբոխն պարսպին դադաթին վրայ յառաջ խաղաց մինչեւ պինդուրք հասան սանդուխներու եւ զառ ի վայր ճամբաներու, որոցմով կրնային իջնել քաղաքին մէջ, եւ բոլոր այս անցքերէն հեղեղի նման ի վայր հոսելով՝ տարածուեցան փողոցներուն վրայ եւ յագեցուցին եօթն երկար ամիսներէ հետէ կուտակեալ պիւրեանց տենդութիւն եւ կատաղութիւն, մտնելով տանց մէջ, սպաննելով եւ տեղրելով իրենց առջեւ եղած զամենն։ Այսպէս քաղաքը առնուեցաւ յարձակմամբ։

Երբ պինդուրք յոգնեցան քաղաքին

թշուառ բնակիչներն կոտորելու գործէն, գտան որ տակաւին չատերն կենդանի կըմնային. եւ Ալեքսանդր մինչ ցայս վայր գթութեան եւ ներողութեան համար վայելած հանգիստն արատաւորեց այն անգթութեամբ որով վարուեցաւ նոցա հետ։ Ոմանք գլխատուեցան, ոմանք ՚ի ծով ձգուեցան. եւ մինչեւ անգամ ըսուած է որ երկու հազար հոգիք խաչուեցան ծովեզրին վրայ։ Կարելի է թէ ատոր նշանակութիւն այս լինի թէ նոցա մարմինք խաչելու վրայ դրուեցան իբրեւ նց կեանք խաչելութենէ նուազ անդութ եղանակաւ մը վերցուելէն յետոյ։

Ձիարդ եւ իջէ, այս առենէն սկսեալ յաճախական նշաններ կը տեսնեմք որք ցոյց կուտան թէ յաջողութիւնն ու զօրութիւնն սկսած էին իւրեանց սովորական աննպաստ ազդեցութիւնն ՚ի գործ դնել Ալեքսանդրի բարուց վրայ։ Նա եղաւ ամբարտաւան, իշխեցող եւ անգութ։ Կորոյս զայն համեստութիւն եւ հեզութիւն որք իւր նկարագիրն լինել կը թուէին իւր կենաց կանխագոյն մասին մէջ, եւ մինչ կը կատարէր ընդհանրական դիւցազնի մը չհատակութիւններն սկսաւ առնել նաեւ ընդհանրական դիւցազնի մը բարոյական նկարագիրն եւս։ Սորա մէկ լաւ օրինակն կ՚ընծայուի մեզ այն պատասխանովն զոր նա ղրկեց առ Դարեհ, զՏիւրոս յարձակմամբ առնելու առեններն, ՚ի պատասխանի այն երկրորդ խօսքին զոր ընդուներ էր Դարեհէ խաղաղութեան պայմաններ առաջարկելու համար։ Դարեհ խոստացեր էր նմա տակի չատ մեծ գումար մը, իրր վրկանք իւր մօր, կնոջ եւ որդւոյն, եւ հաւաներ էր տալ նմա բոլոր նորա յաղթած երկիրներն, որք կը պարսնակէին Եփրատի արեւմտեան կողմն եղող տիրողջ տհգիանն։ Առաջարկեց նաեւ զիւր Սթատիրա դուստրն նմա հետ ամուսնացնել։ Յանձնարարեց նմա ընդունիլ զայս առաջարկներ, եւ չատանալ իւր արդէն ստացածներուն. ըսաւ թէ չէր կարող յաջողիլ Արեւելից հզօր գեաերն անցնիլ, որք պէտ ՚ի Պարսկային տահմաններն չունելու համբուն վրայ կը կենային։

Ալեքսանդր պատասխանեց թէ, եթէ ուզէր ամուսնանալ նորա դստեր հետ, կրնար ընել զայս առանց նորա հաւանութեանն. իսկ երկանց գալով, արծաթի պէտք չունէր. նկատմամբ Դարեհի այն առաջարկին որով կուզէր տալ նմա Եփրատայ բոլոր արեւմտեան կողմն, կը պատասխաներ թէ անտեղի բան մ՚էր մարդու մը համար տալ խոստանալ զայն վայրեր որք ոչ եւս իրն էին. թէ ինք իւր պինուորական արշաւանաց մէջ չատ ծովեր անցեր էր յորմէ հետէ մեհնած էր Մակեդոնիայէ, հետեւարար քնաւ վոյթ չէր ըներ այն գետերն զոր կրնար գտնել իւր ճամբուն վրայ, եւ թէ պիտի չարունակէ Դարեհի եաեւէն երթալ ուր որ ալ նա յետս քաշուի ի խնդիր ապահովութեան եւ պաշտպանութեան, եւ քնաւ տարակոյս չունի թէ վերջապէս պիտի գտնէ եւ յաղթէ զայն։

Ինտա եւ անգութ պատգամ մ՚էր այս այն ապերջանիկ միապետին համար զոր արդէն այնքան մեծապէս վհատած էր։ Պարմենիոն իրատ տուաւ իրեն ընդունել Դարեհի առաջարկներն։ «Եթէ ես Ալեքսանդր լինէի» ըսաւ նա, կընդունէի». «Այո» ըսաւ Ալեքսանդր, «նմանապէս ես կընդունէի եթէ Պարմենիոն լինէի»։ Ի՚նչ պատասխան քան երկու տարեկան նորատի անձէ մը վճռատուն տարեկան պատկառելի զօրավարի մը, որ այնքան փորձեալ եւ հաւատարիմ բարեկամ մ՚եղած էր եւ այնքան արդիւնաւոր աշխատակից մը թէ իւր հօր եւ թէ իրեն։

Տիւրոսի պաշարումը եւ առումը միշտ համարուած է Ալեքսանդրի մեծագոյն քաջագործութիւններէ մին։ Այն խիզախութիւն, յարատեւութիւն եւ անընկճելի կորով զոր ինքն եւ իւր բանակ ցոյց տուին իւրեանց Հէրքիւլեսական աշխատութեան ետքն ամուոց մէջ, դրաւեց աշխարհի զմայլումն։ Եւ տակայն կը գտնեմք որ իւր բարուց համար մեր համակրութեան գգայմունք եւ իւր ճա-

կատադրի համար մեր զգացած շահագրգռութիւն բաւական կը գտանան այն հետաքրքրութեան, իշխեցողութեան եւ անդիմադրութեան նշաններով որք կակսին յերեւան գալ։ Մինչդեռ իրր պինուորական դիւցազն մը կը բարձրանայ յաչս մեր, կակսի ցածանալ իրր մարդ։

Եւ սակայն վոխհատութիւնն չանկարծական չէր։ Պաշարման միջոցին ինքն իրր բաժինն ունեցաւ բոլոր այն զոհողութեանց եւ դժուարութեանց մէջ զորս պինուորք հարկադրեալ էին կրել. եւ ինքն ալ ընդ միշտ յօժար էր ենթարկուիլ միեւնոյն վտանգաց որոց նոքա ենթարկեալ էին։ Գիշեր մը խմբակի մը հետ միասին դուրս ելած էր լերանց վրայ։ Իր սակաւաթիւ եւ անմիջական հետեւորդաց մին էր Լխոխմախոս, իրր նախկին ուսուցչաց մին, որ միշտ կը սիրէր ընկերակցիլ նման այսպիսի առեններ։ Լխոխմախոս բաւական տարեւոր էր եւ սակաւ ինչ ոտկար, հետեւաբար չէր կարող միւսներուն հետ 'ի միասին ընթանալ։ Աղեքսանդր մնաց Լխոխմախոսի հետ, եւ մնացեալոց հրաման տուաւ որ յառաջ երթան։ Ուզին հասակ յետոյ այնքան տաղտալր եղաւ որ հարկադրուեցան իրենց ձիերէն վար իջնել եւ քալել։ Վերջապէս կարուսին պիւրեանց ճանապարհ ելաս, եւ տեսան որ պարտաւորեալ են գիշերն անդ մնալ։ Զաւեչին հաս։ Տեսան սակայն 'ի հեռուստ բանակի մը բոցակառ հուրեր որք՝կը վերաբերէին այն բարբարոս ցեղից որոց դէմ ուղղեալ էին իւրեանց արշաւանք։ Աղեքսանդր գնաց ամենէն մոտաւորին։ Երկու մարդիկ կային անոր քով, որք անդ դրուած էին պահպանութեան համար։ Գաղտագողի կերպիւ մոտենալով սպաննեց զանոնք երկուքն ալ, հաւանօրէն մինչ կը ներհկին նոքա։ Յայնժամ առաւ անոնց հուրէն կիսայրեալ վայտ մը, տարաւ զայն իւր բանակատեղին, ուր կրակ վառեց իրեն եւ Լխոխմախոսին համար, եւ գիշերն անցուցին հանգիստ եւ ապահով կերպիւ։ Որչափ հաւատ ընծայելու ենք մեք, մեզ մի ընթերցող պարտի որոշել իրեն համար։ Մեկ բան մը սորտ է սակայն, թէ կան չատ պինուորական դիւցազունք որոց վրայ այսպիսի պատմութիւններ չեն շինուիր իսկ։

(Շարունակելի)

ՍՈՒՐԲ ՍԱՏԵԱՆ ԵՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՔ

(ՏԷՆԷԼՕՆ)

Սուրբ մատեան կը գերազանցէ Յունական և Հռոմէական վաղեմի հանճարն գրուածս և այն՝ իւր ուղղութեամբ, յստակութեամբ և վեհութեամբ։ Հոմերի քերթուածք իսկ չեն կրնար բնաւին մրցիլ ընդ երգս Մովսիսի, նա ընդ վերջնոյն, զոր անձնիւր Իսրայելացի պարտ էր ուսանիլ ի բերանս։

Յունական կամ Լատինական երգ մի չկարաց երբեք հասնիլ ի բարձրութիւն Սաղմոսաց. մարդկային միտք կ'սքանչանան առաջի այն Սաղմոսի որոյ նախադրութիւն է, «Աստուած Աստուածոց Տէր խօսեցաւ, կոչեաց զերկիր . . .»։

Ո՛չ Հոմեր և ոչ այլ մի բանաստեղծ կարաց հաւատարիլ ընդ Եսայեայ որ կը նկարագրէ զվեհափառութիւն Աստուծոյ, յաչս որոյ արքայութիւնք չեն այլ ինչ եթէ ոչ չամանդաղք աւազոյ, սիեզր՝ խորան ինչ որ այսօր կը կանգնի և ի վաղիւ կը լուծանի։ Այս մարգարէ իւր կենդանի նկարագրութեանց մէջ մերթ հոմուսական մրմունջի իրիք ողջ քաղցրութիւնն ու փափկութիւն ի յայտ կածէ և մերթ յայնպիսի բարձրութիւն կը սլանայ զի ամեն ինչ կը Թողու իւր ստորեւ։

Կայ սակայն որ ի վաղեմի բանաստեղծս որ կարենայ գալ ի համեմատութիւն ընդ կանոզոյն Երեմիայ որ կողբայ զարկածս իւր ժողովրդեան, կամ ընդ Նաւումայ՝ որ իբրու այն Թէ իւր հոգւոյ մէջ, ի բացուստ, կը նշմարէ զմեծափառութիւն Նինուէ ընկճեալ ընդ զօրութեամբ անթիւ զօրաց. յընթեռնուլ զայս Սուրբ

տեսնել զբանակն, լսել զաղմուկ կառաց եւ զշաչիւն զինուց: Այդ ամենայն ինչ այնպիսի իմն կենդանի նկարագիր ունի զի կը յափշտակէ զմիտս և զերեւակայութիւն: Յայսմ Հոմեր յոյժ հեռի կը մնայ յերեմիայէ:

Կարդացէք և զԴանիէլ, որ առ Պաղտասար կը զեկուցանէ զվրէժ Աբարչին, որ պատրաստ էր հեղուլ ի նա, եւ յայնժամ որոնեցէք վսեմագոյնն ի նախնի զբրուածս Ձէ կարէ բաղդատուել ընդ սմա:

Սուրբ մատենի ոճոյ յատկութիւն եւս ականատուր է: Անդ կայ պատմութիւն, օբէնագիտութիւն. կան նկարագիրք, բարոյական ճառք, ապառնալիք, քաջալերք, զաղտնիք, խրատ, հրաման . . . : Ի մի բան, ի մէջ մարգարէից և հեթանոս քերթողաց այնչափ տարբերութիւն կայ որչափ կայ ճշմարիտ աստուածային ազդեցութեան և սոյն միջեւ: Մարգարէք ազդեցիկ կը պարզեն որ աստուածային է. իսկ բանաստեղծք քանի և նկրտին ի գեղեցիկն, ի վսեմն՝ այսու հանդերձ յար կը յայտնեն մարդկային ակարութիւն:

Թարգմանեաց
ՇԱՀՐԱՄ

ԶԱՔԷՈՍ ՄԱՔՍԱՊԵՏ

(Ղուկ. ԺԹ. 1—9)

Զաքէոս ծանօթ էր կարճ հասակաւ,
Հարուստ՝այլ չունէր պատուարեր հաւատ,
Եւ կընէր զըրկանս եւ էր մաքսապետ,
Հըպատակ Հրէից գարշելին արհեստ:
Այսպէս մեղաւոր՝ խոտեալ ի հպարտից,
Ոյց ոմանք ի չահ եւ այլք ի պանծանս՝
Խուհին հիւր ընել զՅիսուս, որ գայ
Ցերիքով, որոյ խըռնին ճամբուն վրայ:

Սակայն Զաքէոս յայս պատուէ անյոյս
Միայն յոյժ տենչայ տեսնել զՅիսուս.—
Յիսուս բարեկամն մեղաւորաց
Որ մաքսաւորաց կընէր շատ մեզ այց:
Մտնայ մեծութիւնն, կելնէ տղու պէս
Ի ծառ ժանեա Թըզոյ որ անդ ի պարտէզ:

Ուր կան որ սպասին շատ մը հըրաշներ,
կան որ յեղյեղեն զըբանս եւ պատուէր.
Զորս Մեծ Մարգարէն գործեց եւ ուսոյց,
Ուսմ արդ կըսպասէր Աշդն ակնկատոյց:

Ահա կարաւանն, որ վսեմն Զաքէի
Յայնկոյս Յորդանոյ կուգայ կերեւի,
Յուսան ի տանի անդ յերուսաղէմ
Մեսիան յայտնեալ Հռովմայ ընդդէմ,
Գոռոզ բազմութիւնն, Գոռոզ Յորդանան,
Գոռոզ երիքով, լերինք գանգ կուտան,
— կեցցէ՛ Մեսիա՝ գահակալն Դաւիթ,
Պարծանքն Հրէից՝ վհատական երկրի» :

Հռչակեալն այս սլեաց մինչ ծառին մերձ գայ
«Զաքէ, կը կանչէ, այսի կէ, վուխտ՝ այ,
Զի պարտ է այսօր ինձ քո տունն կեռնալ»
(Հըպարտ մեծատանց օրինակ ըլլալ):

Անոյշ Զաքէոս նոր Սրեւն տեսնէ,
Ծառէն կը ցատկէ եւ կ'երկըրպագէ,
«Քեզ Նազիրական, Տէր, իմ ամեն բան,
Թոյլ տուր սըրբեմ զոյն, տունել քեզ արժան
Տամ կէտն ազքատաց, մաս մ'ալ ղրկելեաց,
Բաւ, կըսէ, քո այց, բաւ ինձ դու Աստուած:
Ան, որ քալ գիտէր նորա սիրտն ու բան,
«Ընկալայ», ըսաւ, «փրկութիւն այս տան»:

Կը մըռմըռան գոռք, կը տեն հըպարտներ,
«Մեղաւորին քով եկաւ լուծանել»:
— «Այո՛, կըսէ Տէրն, գամ առ մեղաւոր,
Գամ առ կորուսեալ, եւ առ սրգաւոր,
Ոյք ցանկան ի սիրտ իմ այցելութեան,
Հոգին Հայրն եւ եսանդ կառնուք կայան»

ՅԶմիւռնիա Ա. Մ. Ի.

ՄԻԱՍՏՈՒԱԾԵԱՆ ԳԱՂԱՓԱՐԻ ՀՆՈՒԹԻՒՆՆ

Թ.

Ամփոփեմք մեր քննութիւնը զոր կատարեցինք քանի մը յօդուածներով վերաբերմամբ հին ազգաց կրօնից:

Նախ քան զծագումն բազմաստուածութեան միաստուածութիւնը դաւանանքն էր հին ազգաց. միաստուածութիւնը, ինչպէս տեսանք յընթացս մեր քննութեան, միևնոյն կերպով ամենուրեք չկաւ ի

յայտ, զոանք զայն երբեմն յայտնի կամ բացատրական և յանախ՝ Յաքոն:

Վերոյիշեալ պատմական իրողութիւնը Ե՛ք, հին ազգաց նախնական կրօնն միաստուածութիւն էր, կառաջնորդէ զմեզ առնուլ ի քննին այլ խնդիր մը, որ ոչինչ նուազ կարեւոր է քան զառաջինն Ե՛ք ինչպէս այդ միաստուածութիւն ծագումն առաւ:

Երեք տեսութիւնք յառաջ բերուած են ի մասին ծագման միաստուածութեան:

Ա. Միաստուածութիւնը բնազդ մ՚է ի մարդ կամ մարդկային մանաւանդ ցեղի մը մէջ:

Բ. Միաստուածութիւնը արդիւնք է զարգացեալ բանականութեան:

Գ. Միաստուածութիւնը արդիւնք է Աստուածային յայտնութեան:

Առաջին տեսութիւնը երկու մասերէ բաղկացեալ է որոյ իւրաքանչիւրն զուրկ է պատմական ճշդութենէ, և է հակառակ ուղիղ բանի:

Ձիք ինչ տարակոյս Ե՛ք, բնազդմամբ մարդ ունի կրօնական զգացման համոզումն. Ե՛ք, իրմէ վեր կայ բան մը, բան մը որոյ առջեւ պարտի խոնարհիլ և որմէ կախումն ունի. բայց չեմք կարող ընդունիլ Ե՛ք, այդ բնազդն կը յայտնէ մեզ այդ բանին ումի և անթաժանելի լինելն: Եթէ կրօնական բնազդն որոշապէս միաստուածութիւն լինէր, կարելի պիտի չլինէր մեզ բացատրել բազմաստուածութեան ծագումն և նորա տարածումը յանցելումն և զարդիս:

Չեմք կարող ընդունիլ նաեւ Ե՛ք, միաստուածեան բնազդը Սեմական ազգաց մանաւանդ առանձնաշնորհն էր, որպէս կ՚ընդունի Ռընան. զի հակառակ է Աստուածային արդարութեան և պատմութեան, ըստ որում, ինչպէս տեսանք մեր նախընթաց յօդուածոց մէջ, միայն Սեմականք չէին միաստուած:

Բ. Եթէ միաստուածութիւնն լինէր արդիւնք զարգացեալ իմացականութեան, ապա պիտի հետեւի Ա. միայն իմացականութեամբ զարգացեալ ազգաց միաստուածութիւնը: Բ. միաստուածութեան գոյութիւնը ազգի մը յետնագոյն և ոչ կանուխ ժամանակաց մէջ:

Վերոյիշեալ երկու հետեւութիւնք չեն համաձայն պատմութեան հետ. ըստ առաջին հետեւութեան Ցոյնք և Հռովմայեցիք, ըստ որում բազմաստուած էին, պարտ էին իմացականապէս յետնեալ լինել քան զԵբբայեցիս որ միաստուած էին: Ըստ երկրորդ հետեւութեան Հընդկաց Վետային, Պարսից Զենտաւեստային բաղդատաբար նոր երգոց մէջ պարտէինք որոնել միաստուածութեան հետքեր, մինչ յիշեալ արբազան գրոց մէջ հնագոյն երգեր կը վիպեն յիշեալ ազգաց միաստուածութեան խիստ հին ժամանակաց մէջ:

Գ. Ոչ զարգացեալ իմացականութեան և ոչ Միաստուածեան բնազդին տեսութիւնք բաւական են բացատրելու միաստուածութեան ծագումը. անցնիմք երրորդ տեսութեանց:

Ըստ Ս. Գրոց Աստուած յայտնեց զանձն մարդկային ցեղին նախածնողաց և Նոյայ՝ ջրհեղեղէն յառաջ և վերջ: Միաստուածութիւնը որ երկրորդ անգամ մարդկային ցեղին յայտնուեցաւ պիտի անցնէր հօրէ յորդի:

Հին ազգաց կրօնից մեր համառօտ քննութիւնը ցոյց տուաւ Ե՛ք, խիստ հին ժամանակաց մէջ ամեն ուրեք ընդհանուր էր Աստուծոյ միութեան հաւատքը. դարեր անցան, աւանդութիւնը տակաւ առ տակաւ մոռցուեցաւ: Մարդիկ խոտորեցան ճշմարիտ Աստուծոյ գիտութենէն, հուսկ ապա Աստուծոյ միութեան նոր յայտնութիւն մը կատարեցաւ ի ձեռն Տեառն մերոյ, Յիսուսի Քրիստոսի:

Յայտնութեամբ Աստուծոյ միութեան գաղափարը մարդկանց հաղորդուելէ վերջ

ունեցաւ իւր սատարներ: Որչափ մարքուր, ազնիւ լինի մարդոյ մը բնաւորութիւնը, որչափ իւր բնազդն զարգացեալ լինի, նոյնչափ Աստուծոյ միութեան գաղափարը պարզ և մեկին կը թուի. նմանապէս՝ զարգացեալ բանականութիւնն ի նկատ առնելով մէն մի երեւոյթ և խոկալով մէն մի կարելիութեանց վրայ կը ցուցնէ մէկ, Աստուծոյ միութիւնը ենթադրութեան ամենէն հաւանականն է:

Վերոյիշեալ երկու սատարք կ'ամրապընդեն ի մարդ ինչ որ յայտնութիւնն ուսուցած է նկատմամբ միաստուածութեան

Այսպէս երկնային ճշմարտութիւնն արձագանք կը գտնէ ի սիրտս մարդկան որք կ'զգան յինքեանս վիրայ մը նորա իրականութեան:

ՓԱՌՆԱԿ

Պ. ԳԱԼԱՆԹԱՐԵԱՆՑ

ՆԻ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԽԱՌՆ ԺՈՂՈՎՆ

Մեր ժամանակին մեծազոյն նորութեանց կարգը պարտիմք դասել կանոնաւոր բանախօսութեանց հաստատութիւնն ի մեզ: Բանախօսութիւնք այլ և այլ նիւթոց վրայ եղած են ի մեզ այլ և այլ ժամանակներ, բայց, որչափ կը յիշեմ, ունեցած չեմք երբեք անընդհատ ընթացք մը բանախօսութեանց, ահա այս մտանաւոր նշանակութեամբ միայն բանախօսութիւնները նորութիւն կոչեցի:

Ռուսահայ նշանաւոր մանկավարժ մը Գալանթարեանց անուն որ իւր ուսումն առած է Գերմանական համալսարանի մը մէջ՝ քանի մը ամիսներէ ի վեր Կ. Պոլիս հաստատուած է և այս առթիւ սկսած է կանոնաւորապէս բանախօսել մանկավարժութեան վրայ: Իւր բանախօսութեանց՝ զորս ի Գալաթիա կեդրոնական վարժարանին մէջ կու տայ, կ'ունկնդրեն ամեն կարգի անձինք ի մտանաւորի դասատուք:

Ուրախ եմք որ դասատուց մեծ մտս մը կը փութայ ներկայ լինել, օգտելով յոյժ՝ պիտի կարենան նոր և աւելի զոհացուցիչ արդիւնքներ ցոյց տալ դասախօսելով համաձայն մանկավարժական սկզբանց:

Պ. Գալանթարեանցի բանախօսութիւնը հմտալից է, կը խօսի յաջողութեամբ Պոլսեցոց աշխարհիկ լեզուն, մէկ կը գործածէ մերթ ընդ մերթ այնպիսի ոճեր և բառեր որոց մեր ականջներ անվարժ են և որք ներելի են Ռուսահայի մը: Կը խօսի իւր նիւթին վրայ լաւ, պարզ և յստակ: Պարզութիւն և յստակութիւն մեծ առաւելութիւններ են հրապարակախօսի մը համար. դժբաղդաբար յաճախ բազում հրապարակախօսից բացատրութիւնք և իմաստք անհասկանալի կը լինին, մերթ ևս զի կը գործեն այն սխալ և ձեռնակար կարծեաց տպաւորութեան տակ մէկ խորհրդանութիւն և ուսուցիկ բացատրութիւնէ անհրաժեշտ են իրր նշանաւոր հրապարակախօս անուն մը շինելու և կամ առաւելապէս՝ զի նիւթն որոյ վրայ կը խօսին պարզ չէ իրենց համար. «նա որ լաւ կը հասկնայ, լաւ ալ կը բացատրէ: Պ. Գալանթարեանց լաւ ուսումնասիրած իւր նիւթ, ուստի լաւ կը բացատրէ:

Պ. Գալանթարեանց չխօսիր միայն մանկավարժութեան վրայ. Հոգեբանութիւն և Գործնական Փիլիսոփայութիւն (իմն բարոյական փիլիսոփայութիւն)կ'ամբողջացնեն իւր բանախօսութեանց նիւթերն: Մեծաւ իրաւամբ կը խօսի վերջին նիւթոյ վրայ ևս, զի մանկավարժի կամ ընդհանուր բառով դաստատուի մը համար յոյժ կարեւոր է գիտնալ մէկ, մարդկային միաքն ինչպէս կը գործէ, մէկ ինչպէ՞ս պարտի առաջնորդել մանկան՝ կազմելու հաստատուն նկարագիր մը, այսպէս վերջին ուսմունք սերտ առնչութիւն կ'ու-

նենան մանկավարժութեան հետ :

Պ. Բալանճարեանց կարողացած է, նիւթոց զանազանութեամբ եւ նորութեամբ, հրապուրիչ գործել իւր բանախօսութիւններ որոց ամեն անգամ 60էն մինչեւ 100 ունկնդիրք ներկայ կը լինին :

Այս մեծ յաջողութիւն մ'է. այս յաջող ձեռնարկ պարտի քաջալերել զմեզ շարունակելու այս ընթացքը: Եւրոպիոյ եւ Նոր-աշխարհի մէջ ընդարձակ սրահներու մէջ տարւոյն մի որոշեալ եղանակի միջոցին խիտ շատեր հեշտալի ժամեր կ'անցուընեն ունկնդրելով բանախօսութեանց : Բայց ինչ հարկ հեռուն երթալ . հոս , մեր քով Անգղիացիք իրենց Memorial Hall ին մէջ , Յոյնք իրենց Սիլլոգոսին մէջ կ'ունենան որոշեալ ժամանակներու մէջ, զորօրինակ ձըմեռուան մէջ, անընդհատ բանախօսութիւնք որք կը հետաքրքրեն, կը հրահանգեն զունկնդիրս, զարգացնեն ի նոսա ճաշակ ուսանելու, կը մշակեն նոցա մըտքեր: Բանախօսութիւնք պէտք մ'են նոցա համար: Եթէ նոյն իսկ հետի լինին կեդրոնական վայրերէ ուր բանախօսութիւնք կը տրուին, մի քանի ընտանեօք և բարեկամօք կը կազմեն միութիւններ «club» և գիշերային երկար ժամեր կ'անցուընեն ի միասին տան մէջ ուր կը լսեն բանախօսութիւններ արտասանեալ միութեան անդամներէն :

Ոքա հրահանգիչ և հաճոյալից զբօսանքներ են. մտաւորական հաճոյքներ ուրիշ բոլոր հաճոյքներէ աւելի բարձր և ազնիւ են: Անտարակոյս, մեզ համար, դժուարութիւնք կան. այս դժուարութեանց ամենէն մեծն պիտի անուանեմ ճաշակի պակասութիւնը. եթէ չկայ ճաշակ բանախօսութեանց ունկնդրելու, բանախօսք, հրչափ ալ պերճախօս լինին, պիտի չունենան նախանձելի Թիւ մը ունկնդրաց :

Վարժարանք, ի մանուկըն գիշերօթիկք , կարող են պատրաստել ներկայ սերունդը առ այս: Ազգ. շրջանակի մէջ ունիմք Պէրպէրեան, Մ'էզպուրեան, Գուրգենեան գիշերօթիկ վարժարանները, եթէ տարւոյն մէկ եղանակին մէջ շաբաթն միայն մէկ ժամ սահմանուի բանախօսութեանց, յոյժ օգտակար կը լինի, նախ՝ աշակերտաց այլ և այլ նիւթոց վրայ տեղեկութիւններ կ'ամբարեն իրենց մտքին մէջ, և երկրորդ՝ աշակերտաց ըմբռնելով բանախօսութեանց մեծ նշանակութիւնն և օգտակարութիւն և ընտելացած այս օգտակար աւանդութեանց՝ պէտք մը պիտի նկատեն զայս. վարժարանական տարբ յարկէն մեկնելէ վերջ իսկ ինքնայորդոր պիտի վարուին երթալ և անցունել զէթ ժամ մը եօթնեկին մէջ ունկնդրելով բանախօսութեանց :

Պօլսոյ մէջ հաստատեալ օտարազգի վարժարանք ընդհանրապէս ունին զայս սովորութիւն. նոքա որք աշակերտած լինելով այսպիսի վարժարանաց՝ վայելած են զայդ արտօնութիւն, հրճուանօք կը յիշեն այդ օգտակար բանախօսութիւններ :

Այսպիսի բնութիւն ունին Պ. Բալանճարեանցի բանախօսութիւնք: Սա իր անձնուիրութեամբն մեծ իրաւունք ունի ունկնդիր անձանց երախտագիտութեանն. Ազգ. Կեդրոնական Վարչութիւնն նոյն որոյ սրբազան պարտքերէն մին է քաջալերել կրթութիւնն, նոքա պաշտօնեաները և ամեն ինչ որ կը նպաստէ կրթութեան , պարտաւոր է իւր պաշտօնին բերմամբ, երախտապարտ լինել առ Պ. Բալանճարեանց որ իբր առաքեալ կրթութեան կ'աշխատի ձրի , եռանդեամբ և օգտակարապ' ս,

Մեր ազգին անձնուէր գործիչք գլխաւոր երկու շարժառիթ կրնան ունենալ. առաջին, կը գործեն զի կ'զգան Թէ, այնպէս պարտին ընել հանդէպ իւրեանց ունեցած պարտականութեանց առ ազգն և առ եկեղեցին: Իւրեանց համար պարտ-

հաց կառաբումը մեծ հաճոյք է, այս է որ ազգային այսպիսի գործիչներ անսասան կը պահէ ամեն յարձակմանց դէմ այն պատանեշին վրայ որ անձնուիրութիւնն կը կոչուի. այս է որ գործելոյ ամենէն ուղիղ, բարձր և ազնիւ շարժառիթն է:

Ազգին կամ մասնաւորաց համարումը շահիլ, այս է երկրորդ շարժառիթը, որով յաճախ կը գործենք: Մարդոց համարումն շահելու փափաքիլ բնական է և ըստ ինքեան անմեղ, մարդկային բնութեան պահանջքն է այս, կ'ուզէ գոնա ցում առանալ: Մարդ ունի այսպիսի փափաքներ, կիրքեր որք ըստ ինքեանց անմեղ նաև մանաւանդ օգտակար են: Անձին սէրը (self love) չարաչար գործածութեամբ կը լինի անձնասիրութիւն, արժանապատուութիւնը՝ ամբարտաւանութիւն, յառաջդիմական ձգտումն՝ փառամոլութիւն:

Ի՞նչ է Պ. Բալանճարեանցի գործելոյ շարժառիթն: Մեզ համար այս հարցումը անկարեւոր և անպէտ է, ինչ որ կարեւոր և պիտանի է, այս է թէ, գործը լաւ է, արժանի քաջալերութեան և երախտագիտութեան: Գործիչն պարտի քաջալերուիլ մանաւանդ պաշտօնական մարմնէն և որ, եթէ կը փափաքի ազգին մէջ տեսնել անձնուէր, գործունեայ անձեր, պարտի օգնել զարգացնելու ի մերազնեայս պարտաճանաչութեան զգացումը և քաջալերել զազգային գործիչս հանկարծութեամբ, և վարուիլ նոցա հետ խոբին յարգանօք:

Ինչպէս կը վարուի Ազգ. պաշտօնական մարմինն Պ. Բալանճարեանցի հետ: Բանախօսութեանց ընթացքին մէջ, մանկան մէջ մարց տակաւ զարգացումը բացատրելու առթիւ, Պ. Բալանճարեանց անցողակի կը դիտէ թէ, աշխարհն, ըստ երկրաբանութեան, մեծ փոփոխութիւններ կրած է ի լաւ անդր, և Տարուին մինչեւ իսկ կը համարձակի ըսելու թէ, մարդ կապիկեն յառաջ եկած է:

Ազգ. Խառն Ժողովն կը յուզուի Պ. Բալանճարեանցի բանախօսութեանց Տարուինական միտման վրայ. յանձնախումբն կը քննէ խնդիրն և կը տեղեկագրէ թէ, բանախօսութիւնք Տարուինական միտումն չունին: Այս ամենն չյիշեցնեն մեզ հաւատաքննութեան օրերը: Սակայն այս չէ խնդիրը:

Երբ բանախօսութեան Տարուինական միտման խնդիրն կը յուզուի, զարմանալի է դիտել թէ, ոչ ոք Ժողովոյն մէջ կ'առարկէ խնդրոյն նկատառութեան դէմ և խնդրոյն քննութեանն համար յանձնաժողովոյ կազմութիւնն ևս ցոյց կու տայ թէ, Տարուինականութիւնն կամ աւելի ընդհանուր բառով բարեշրջումն հակառակ նկատուած է կրօնի (*):

Ազգ. Խառն Ժողովն ոչ ապաքէն այդու ցոյց տուաւ թէ հաւճեռով գործած է, բայց խնդիրը այս ալ չէ:

Ի քաջալերութիւն ազգային այլ անձնուէր գործչաց և ի յարգանս անձնուէր Բալանճարեանցի, լաւագոյն չէր գործը պատուաւոր կերպով ի նկատ առնուլ. կատարել քննութիւնը, եթէ հարկ էր, բայց առանց ի հրապարակ հանելու խընդիրն իւր անհաճոյ ձեւովն: Պաշտօնական մարմնոյն այս ընթացք այլ անձնուէր գործչաց եռանդն կը մարէ, ուժն կը ջլատէ:

Եթէ կը փափաքիմք անկեղծօրէն ունենալ լաւ և անձնուէր գործիչներ քաջալերեմք զայսպիսիս, համակրիմք այսպիսեաց, յարգանօք վարուիմք և յայնժամ կ'ընձեռեմք բազմաց շարժառիթներ որք պիտի դրդեն զիրենք գործել անձնուիրաբար և եռանդեամբ յօգուտ ազգին:

ՓԱՌՆԱԿ

(*) Թերեւս օր մը աւելի ուշնենամք խօսելու թէ, քարեշրջումն հակառակ չէ կրօնի կամ Աստուծոյ գոյութեան:

ՆԱՄԱԿ ԽԱՐԲԵՐԴԷՆ

. . . Խմբագիր,

Կրթական ընդհանուր շարժում մը կայ Խարբերդի եւ իր ընդարձակ դաշտին մէջ գտնուած Հայ գիւղացւոց մէջ: Յառաջդիմութիւն, դպրոց եւ դաստիարակութիւն առօրեայ խնդիրներ եղած են Հայ գիւղացւոյն և ուսման եռանդն արդարեւ սկսած է ճշմարտապէս զգալի լինել, եռանդ մը որ դարուց ի վեր մարած էր և տգիտութեան սեւ քօղովն սքողած, արդ ի լոյս կու գայ հալածել խաւարի հեւքերը, վախաք մը որ կը հաւատամ Ձէ կարապետն է ապագայ լուսապանծ քաղաքակրթութեան մը :

Իջմէ, մին Խարբերդի գիւղօրէից, քաղաքին հարաւային արեւելեան կողմը Մաստար լերան առորոտը պարտէզներու և այգեստանց մէջ նախանձելի դիրք մ'ունի: Մերձ գիւղին հինօրեայ տապանաքարերու մնացորդներն ակներեւ կը վկայեն Ձէ արդարեւ բաւական ատեն է ի վեր բնակութիւն հաստատուած է այդ կողմերը : Իր անուշ օդն ու ջուրը տարբեր առաւելութիւններ կընձայեն գիւղին, մանաւանդ ջուրը որ Մաստարի առորոտէն կը բղխի և բաւական առատութեամբ հասելով գիւղացւոց պարտէզներն ջրելու և աղօրիքներն դարձնելու կը ծառայէ: Այս ջուրերէն միոյն անցքին վրայ շինուած է գիւղական ճաշարան կոկիկ Եկեղեցի մը Ս. Նիկողայոս անուամբ:

Ինչպէս այլուր նոյնպէս և ատ բաւական Ժուով Բողոքականներ կը գտնուին որք ունին Եկեղեցի մը որ իբր դպրոց ալ կը գործածուի ուր կուսանին առաւել քան 90 աշակերտք ընդ հակողութեամբ Եփրատ Գօլէճի աշակերտներէն միոյն Պրն. Թովմաս Մկրտիչեանի որ դաստատութեան պաշտօն կը վարէ 10 ամիսէ ի վեր:

Սոյն դպրոցի հանդիսաւոր քննութիւնը կատարուեցաւ այս անցեալ Զատկի Յարութեան Բ. օրը, ի ներկայութեան խուռն բազմութեան մը որ զունդազունդ կը դիմէին յԵկեղեցի ի տես և ի քաջալերութիւն իւրեանց զաւակաց:

Աշակերտք քննութիւն տուին Սուրբ Գրոց, հասարակ ընթերցանութեան, քրիստոնէական վարդապետութեան, աշխարհագրութեան, Թուաբանութեան, քերականութեան, անգղիարէնի եւ այլ ճիւղոց մէջ, որոց մէն մի քաջ և ճշգրիտ պատասխան մէյմիկ կենդանի ապացոյց էին վարժապետին անխոնջ ջանից և քրտանց:

Ժողովուրդը գոհունակութեամբ մեկնեցաւ տեսնելով իւրեանց զաւակաց յառաջդիմութիւն ու զարգացում գիտութեան ծաղկաւէտ արօտին մէջ:

Երեկոյեան ժամը կիսուն տեսնողը դպրոցի աշակերտք և գիւղին երիտասարդներէն ոմանք , ներկայացուցին հանդէս մը որոյ մէջ երգուեցան եղգեր և եւ արտասանուեցան տեսնոսասական կտորներ, որոց վսյլը կը յաւելոյր ժողովատեղւոյն լուսաւորութիւնը և զարդարանքը: Հանդիսականներէն բազումք ստիպուած էին ոտքի վրայ կենալ տեղւոյն անձկութեան պատճառաւ:

Հանդէսը վերջացաւ Մեծ. Յովհաննէս էֆ. Գասպարեանի Եփրատ Գօլէճի դաստատներէն միոյն և Մխիթարան էֆ. Տամպուրաճեանի քաջալերիչ բանիւք նսեւ տեղւոյն Երէց Պատ. Գրիգոր Թամզարեանի յորդորներովը: Ժողովուրդը ուրախութեամբ մեկնեցաւ:

Երանի Ձէ այլ գիւղօրէք օրինակ առնուին Իջմէ վաղ ընդ վոյթ մխիլ յառաջդիմութեան:

Ա. ՍԻՐԱԿԱՆԵԱՆ

1887 մայիս 17
Եփրատ Գօլէճ

ԲԱՂԱՔԱՑԻԱՆ

—

Ա.ՆԴՂԻՆ.

ՎԻԳԹՈՐԻԱ ԹԱԳՈՒՀԻՈՅՆ ՅՕԲԵԼԵԱՆԸ

Ցիշատակութեան արժանի չափով մ'էր անցեալ չաբաթն յորում Անգղիական մեծ ազգն կը տօնէր իւ սիրելեաց աշխարհի իւր Վիկթորիա վեհ Թագուհւոյն յիսնամեայ Գահակալութեան Յոբելեանը։ Հեռագիրք ծանուցին թէ Անգղիոյ մէջ նմանը չ'տեսնուած փառաւորութեամբ եւ ջերմ կատարուած է այս հանդէս։ Մինոյս 21ին Գշ. օրն ճիշդ միջօրէի առեն Յոբելեանի հոգեւոր պաշտամունք կատարուեցան ոչ միայն Անգղիոյ եկեղեցեաց մէջ, այլ ամենուրեք յորս կան Անգղիական եկեղեցիք եւ կրօնական պաշտօնեայք։

Այս հոգեւոր պաշտաման հանդէս ի Մայրաքաղաքին կատարուեցաւ, Թարաթիոյ դեսպանատան Մատրան մէջ ուր ներկայ էին բոլոր քրիստոնեայ Տէրութեանց դեսպանք եւ պաշտօնական անձինք իրենց շրջապատն հանդերձեալքն։

Յաւարտ պաշտաման Սըր Ռիչըրտ Հուայտ դեսպանատան ընդարձակ եւ գեղեցիկ պարտիզին մէջ ընդունեց ամենուն ընորհաւորութիւններն եւ ուղերձներն որ առ վեհ. Թագուհին։

Հայ Բողոքական հաստատութեան կողմն ալ եւս այս առթիւ յատուկ պատգամաւորութիւն մը ներկայացաւ Անգղիական դեսպան Սըր Ռիչըրտ Հուայթի եւ մատոյց իւրեանց քարեմաղթութիւնները պարունակող ուղերձ մը, պատգամաւորութիւնն սիրալիր կերպով ընդունուեցաւ դեսպանէն որ եւ իւր ընորհակալութիւն մատոյց ընորհաւորութեանց համար։

Հպիսականք ցրուելնէն վերջը, կայսերական պալատան արարողապետ Միւնիր փաշա ընկերակցութեամբ կայսերական Թիկնապահ Ձերիդ Մէհմէտ փաշայի՝ դեսպանատուն երթալով վեհ. Սուլթանի բարեմաղթութիւնքն յայտնեց առ վեհեմ. Դեսպանն Մեծին Բրիտանիոյ։

Յորին վեհապատուութիւն վիկթորիա Թագուհին ծնեալ է 24 Մայիս 1819, եւ 1837 Յունիս 20ին ի գահ բարձրացեալ է յաջորդելով իւր հօրեղբայր Ուիլեըմ Դ. Թագաւորին, եւ ամուսնացեալ է 1840 Փետրուար 10ին Ալպերթ իշխանի հետ որ մեռաւ 1861 Դեկտ. 14ին, ունեցած է ինն զաւակ որոց երկուքը մեռած են եւ եօթն ողջ։

Սոյն առթիւ ուրբաթ գիշեր յիշեալ Անգղ. դեսպանատան մէջ յոյժ շքեղ երեկոյթ մը արուեցաւ։ Պետական պաշտօնատարոյ դասը ներկայ էր գրեթէ ամբողջովին. Մեծ-Նպարքոս Քեամիլ փաշա, Նուսուֆ Րիզա փաշա, Ալատքին գործոց նախարար Սայիտ փաշա, Արիֆի փաշա, Դատական նախարար Ճէվտէդ փաշա, արարողապետ Միւնիր փաշա, Հասան Ֆէհմի փաշա, Նէֆիզ փաշա, Մավրոյէնի փաշա, Միւզիւրիւս փաշա եւ այլք։ Նմանապէս Սըր Սալար Նունկ՝ իւր հետեւորդներով, Հալիմ փաշա, Սըր Տրըմընա Ուոլֆ, դեսպանական մարմինն ամբողջութեամբ, Անգղ. գաղթականութեան երեւելիք եւ Բերայի ու Վոսփորի բարձր դասուն պատկանող բազմաթիւ ընտանիքներ, այնպէս որ դեսպանատան սրահներն ու ընդարձակ պարտէզը նեղ կուգային հրաւիրեալոց։

Դեսպանատունն ու պարտէզը չքեղապէս լուսաւորեալ էին եւ հրախաղութիւնք կը կատարուէին անընդհատ. երկու հազարի չափ լապտեր ղրկուած էր հրամանաւ վեհ. Սուլթանին որ այս հանդիսաւոր առթիւ մասնաւոր հոգածութեամբ մը հրամայած էր միանգամայն որ Թէրապիէի նուագածուաց խումբը նուագէ հանդիսին վինչեւ վերջն՝ եւ հրթիռք հայթայթուին թօփհանէի կողմէ ու վաթսուն նաւատակք եւ տրուեսաւորք դեսպանատուն ղրկուին հրախաղութիւնները կատարելու համար։

—Ռուսիա. կեդր. Ասիոյ մէջ բամպակի մշակութիւնը Ռուս դրամատէրոյ ուշադրութիւնն գրաւած է։ Ռուս ընկերութիւն մը Մերվի մօտ ընդարձակ դեռատին մը գնեց, բամպակի սպա ընելու

համար, եւ արդէն եղած փորձերն ըլլած են գոհացուցիչ արդիւնք։ Ամերիկեան ընկերութիւն մը եւս որ կուզէր Մերվի մօտ նոյն նպատակաւ մաս մը երկիր առանալ, չ'յաջողեցաւ, քանզի Ռուս կառավարութիւնը չուզեր այն կողմեր օտարազգի դրամատիրոց դործունէութեան ներմուծումն։

— Պերլինէն կը հեռագրուի թէ՝ վերջերս կայսեր առողջութիւնը կը չարանայ բարւոքիլ։ Նաեւ կը ծանուցուի թէ Պալթիկ եւ Հիւսիսային ծովուց միջեւ բացուելու ջրանցքին եւ պատերազմական եւ ծովային նախարարութեանց այլ եւ այլ ծախուց համար ի մօտոյ 239 միլիոն մարքի վճռաւորութիւն մը պիտի լինի։

— Դաղիա. Բարիզէն կը հեռագրուի թէ երեսփոխանաց ժողովն մերժեց առաջարկ մը որ կը պահանջէր զինուորական ծառայութենէ վերծ կացուցանել կղերական դպրոցներու աշակերտներն եւ ուսուցիչները։

— Ռումանիոյ Մովտավիա նահանգի Պէզեան քաղքին մէջ ուր երեք հարիւրէն աւելի Հայ ընտանիք ալ կը դըտնուին, ահաւելի հրդեհ մը ամայս մէջ պատահելով՝ իրր հազար տուն եւ քաղքին առեւտրական թաղն ամրողջովին հրոյ ճարակ եղած է։ Անպատասպար մնացող ընտանիք խիստ շատ են. տարաբախտ արկածելոց նպաստ հաւաքելու համար մասնախումբեր կազմուած են կարդալս թագաւորին հրամանաւ։ Թագաւորն 10,000 ֆրանգ նպաստած է արկածելոց իւր անձնական գանձէն։

— Բոպերպետան վարժարանի ամավերջի հանդէսն տեղի պիտի ունենայ վաղը Չ. Յունիս 29 ժամը 2,15 ըստ եւրոպացւոյ։

Մուտք տոմսակով են։

ՁԱՇԱԿ ՈՍԿԵՂԵՆ ԴՊՐՈՒԹԵԱՆ ամաւրեայ Հանդիսի Բ. տարւոյ հինգերորդ թիւ Մայիս մէկն հրատարակուեցաւ։

ՑԱՆԿ ՆԻՒԹՈՑ

Ա.զատեալ մարմարիոնն 257
Ա.զգային . . . 82, 142, 270, 286, 335
Ա.զգ. վարժարանք . . . 295, 315, 352
Ա.զգ. 288, 355
Անգին պատեհութիւնք 61
Անկիլեան եկեղեցւոյ տարեկան հասոյթը 265
Անահտ 104
Աչք 306, 322
Ա.ռ ծիածան 175
Ա.ռ պատուանդանաւ կնաչին 186
Ա.ռ Սկեպտիկեան ումն 225, 241
Ա.ռաջարկութիւն առ Բերլինոյ . . 14
Ա.ռաջին բաներն 370
Աքսորեալն 197
Բանաստեղծն եւ աչուն 125
Բիւթանիա 22, 42, 58, 70
Բիւթանիոյ նահանգային ժողով . . 361
Բիւրակն 369
Գաղտնիք զօրութեան 273
Գաղտնիք յաջողութեան 203
Գայթակղութեան ահաւելի չղթայն . 154
Գարնանային մի գեղեցիկ առաւօտեան 141
Գարուն 344
Գարուն նորեկ 314
Գերագոյն պատգամ 9
Գիտելիք ի վերայ Ս. Գրոց 356
Գոյներու ազդեցութիւնը 255
Գորով Աստուծոյ 145
Գպրոցասէր Տիկնանց ընկերութիւն . 17
Երգ ծննդեան Միլտոն 210, 227
Երեւակայութեան ազդեցութիւնը . 200
Երիտասարդաց ընկերութիւն . . . 189
Երկրագնահս կազմակերպութեան մէջ կեանքին դերը 211
Երկրագործութիւն 268
Զաքէոս Մաքսապետ 576
Ընդէ՞ր ոմանք կը մերժեն պրիսատնէութիւն 3, 19, 37, 51
Ընկերային աւազ 8
Թողութիւն մեղաց 39
Ժամանակ 259
Ծաղը եւ տարին 193

Ի Աչէ հայել 236
Ի՞նչ է լեզուի փիլիսոփայութիւնն . 291
Ի՞նչպէս չնչելու է 293
Լուծումն կենաց գաղտնեաց 321
Ինդիր միութեան Բողոքական հայոց 50
Խոնաւութեան աղբեցութիւնը . . . 190
Խորհուրդք. սիրոյ 328
Խուլ-համրոց դաստիարակութիւնը . 122
Ծերունի հեծելազօրն 170, 187
Ծխախոտին դերը 235
Կարդացէք 1
Համոյք դիտութեան 106
Հայուհեայ բարձրագոյն վարժարան Ս. Աստրաղար 29
Հանդարտաբար գործեցէք 337
Հաստատ կեցէք 97
Հելինակութեանց ամենապատուականն 69
Հին Բաբելոնի անցեալն ու ներկայն 265
Հովանոց 220
Հրատարակչին երկրպագութիւն 161, 178
Հրեի մը դարձն ի Քրիստոնէութիւն 158
Ջմեռն յանապատին 228
Ղազարոսի քարը . 216, 280, 297, 345
Ճանապարհ յաջողութեան 196
Ճշմարիտ լոյսն 203
Ճշմարիտ միութիւն հաւատոյ . . . 90
Ճշմարիտ քաղաքավարութիւն . . . 141
Մահագոյժ Պրուսայէ 174
Մարտ 269
Մեծն Աղեքսանդր 105, 119, 154, 150, 166, 182, 201, 214, 230, 245, 262, 277, 294, 309, 324, 342, 358, 372
Մեծութիւն կենաց 129
Մի նայիր ի գինի 92
Միաստուածեան գաղափարի հնութիւնն 219, 235, 251, 267, 300, ... 312, 331, 394, 376
Յարակցական դերութիւն 88
Նահակ Խորենացին 581
Նահակ Պրուսայէն 107, 317
Նիւթ 55
Նիւթապէս կրօնից 282
Նմանութիւն ի մէջ անկոց եւ կենդանեաց 249
Նոր հրատարակութիւնք 80, 112, 126, ... 352, 368
Նուէրք 53, 177, 225, 275
Շնորհք 329
Ողջերթ առ հին տարին 205
Պատմա կղզւոյն սեսիլն 339
Պատմութեան եւ Աչխարհագրութեան տունչութիւններն 4, 29, 55, ... 67, 86
Պատմութիւն ապակւոյ 185
Պ. Գալանթարեանց եւ Ազգ. Խառն ժողովն 378
Պոմպէի 244, 260, 275
Սահիլ սուսածները 76
Սէր է Աստուած 235
Սէօլէզին նահակ 237
Սուրբ Գիրք դանճ իմ 156
Սուրբ Մաշեան եւ բանասաեղծք . 375
Սորնագոյն բուսականք 153, 163, ... 179, 198
Սրբազան յիշատակք 305
Սրտերնիդ չխռովի 81
Վեչատաներորդ դար 41
Վեր նայէ 108
Տարակոյսք 302
Տեղեկագիր Արեւ. Որբանոցի եւ վարժարանաց ի Պրուսա 221
Տգիտութեան զոհեր 252
Տեղեկագիր Երիտաս. Բրիս. Ընկ. . . 365
Տղայոց համար 318
Տրամախոսութիւն ընդ Պօղոս եւ ընդ Գամալիէլ 12, 26
Ցասումն 113
Քաղաքական . . 15, 47, 63, եւն, եւն
Քարոզ 140
Քննութիւնք Արեւ. Որբանոցի . . . 27
Քննութիւնք ի Մարզուան 50
Քուն 345
Քրիստոնէական բարի սովորութիւն մը 236
Քրիստոնէութիւնը ինչ կընէ մարդոյս 333
Օգտակարբանք 57
Օտարականն եւ վիքթոր Լամանուէլ 91
1887 194

Տէր եւ Խմբագիր
Հ. ՍՏԵՓԱՆ Խ. ԻԹԻԱԶԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Գ. ՊԱՂՏԱՏԼԵԱՆ
(ԱՐԱՄԵԱՆ)
Զազմազնըար Ցակոբեան խան, Թիւ 13